

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych

COM(2010) 748 wersja ostateczna – 2010/0383 (COD)

(2011/C 218/14)

Sprawozdawca generalny: **Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER**

Dnia 15 lutego 2011 r. Rada, działając na podstawie art. 67 ust. 4 oraz art. 81 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych

COM(2010) 748 wersja ostateczna/2 – 2010/0383 (COD).

Dnia 1 lutego 2011 r. Prezydium Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego powierzyło Sekcji Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji przygotowanie opinii w tej sprawie.

Mając na względzie pilny charakter prac, na 471. sesji plenarnej w dniach 4–5 maja 2011 r. (posiedzenie z 5 maja) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny wyznaczył Bernarda HERNÁNDEZA BATALLERA na sprawozdawcę generalnego oraz stosunkiem głosów 162 do 1 – 2 osoby wstrzymały się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Komitet popiera wniosek Komisji, gdyż sądzi, że prowadzi on do zniesienia przeszkód natury prawnej, co ułatwi życie obywatelom i przedsiębiorstwom, oraz będzie miał korzystny wpływ na skuteczność środków odwoławczych.

1.2 EKES wzywa Komisję do dalszego znoszenia ograniczeń natury prawnej w Unii Europejskiej, tak aby stworzyć rzeczywistą europejską przestrzeń sądową, jak też uwzględnienia wszystkich uwag Komitetu poczynionych we wcześniejszych opiniach w tej sprawie.

2. Wstęp

2.1 Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 zastąpiło od 1 marca 2002 r. Konwencję brukselską i ogólnie wszystkie instrumenty dwustronne stosowane przez państwa członkowskie w tej dziedzinie. Nazywane jest także rozporządzeniem „Bruksela I” i stanowi najważniejszy dotychczas akt prawny UE w obszarze współpracy prawnej.

2.2 Umożliwia w niektórych przypadkach wnoszenie sprawy przed sądy państw członkowskich wszystkim osobom fizycznym lub prawnym biorącym udział w postępowaniu sądowym o charakterze ponadnarodowym i posiadającym miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim niż to, w którym wnosi się sprawę. Pierwszeństwo daje się w tym wypadku „najbliższemu punktowi dostępu”.

2.2.1 Z drugiej strony, art. 5 rozporządzenia przewiduje, że w wypadku roszczeń umownych, a zwłaszcza sprzedaży rzeczy ruchomych, można wytoczyć powództwo w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zostały albo miały zostać dostarczone.

2.2.2 Obszary zastosowania nowego przepisu wymienione są kolejno w art. 5 (odpowiedzialność umowna i pozaumowna, roszczenia o odszkodowanie, spory wynikające z działalności filii, agencji itp.).

2.2.3 W rozporządzeniu poświęcono całą sekcję 3 jurysdykcji w sprawach dotyczących ubezpieczenia. Ubezpieczający ma prawo pozwać ubezpieczyciela przed sądem w państwie, w którym ma miejsce zamieszkania, nawet jeśli ubezpieczyciel ma miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim. Niemniej jednak, jeśli ubezpieczyciel planuje przyznanie ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uposażonego z tytułu ubezpieczenia, będzie musiał wnieść sprawę przed sądy państwa członkowskiego, w którym mają oni miejsce zamieszkania.

2.3 W rozporządzeniu 44/2001 ustalono wyraźnie właściwości sądów i w niektórych wypadkach zwrócono szczególną uwagę na pewne dziedziny, tak aby zapewnić ich ochronę (umowy z udziałem konsumentów, indywidualne umowy o pracę). Mimo to nadal stosowane są tradycyjne przepisy w zakresie jurysdykcji, szczególnie w sprawach dotyczących nieruchomości, rozwiązania osoby prawnej, wpisów do rejestrów oraz wykonywania orzeczeń sądowych.

2.4 W rozporządzeniu 44/2001 poświęcono dwie obszerne sekcje wykonywaniu orzeczeń sądowych i uznawaniu dokumentów urzędowych innych państw członkowskich. W przepisach końcowych i przejściowych podkreśla się powiązania między tym nowym instrumentem współpracy prawnej a innymi, bardziej szczegółowymi konwencjami, których stronami mogłyby być państwa członkowskie.

2.5 W dniu 21 kwietnia 2009 r. Komisja przyjęła sprawozdanie na temat stosowania rozporządzenia oraz zieloną księgę. EKES ustosunkował się już pozytywnie ⁽¹⁾ do sugestii dotyczących reformy.

3. Wniosek dotyczący rozporządzenia

3.1 Ogólnym celem przeglądu jest dalszy rozwój europejskiej przestrzeni sprawiedliwości poprzez likwidację istniejących przeszkód w swobodnym przepływie orzeczeń sądowych, zgodnie z zasadą wzajemnego uznawania. Znaczenie tego celu podkreśliła Rada Europejska w programie sztokholmskim z 2009 r. ⁽²⁾ Konkretnie zaś, wniosek ma na celu ułatwienie transgranicznych postępowań sądowych oraz swobodnego przepływu orzeczeń sądowych w Unii Europejskiej. Przegląd powinien też przyczynić się do utworzenia środowiska prawnego niezbędnego dla uzdrowienia gospodarki europejskiej.

3.2 Zaproponowano następujące aspekty reformy:

- Zniesienie tymczasowej procedury uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych (*exequatur*), z wyłączeniem orzeczeń w sprawach o zniesławienie i orzeczeń w sprawach o odszkodowanie z powództwa zbiorowego. Proponuje się kilka środków ochrony prawnej, które pozwalają zapobiec, w wyjątkowych sytuacjach, skutkom prawnym orzeczenia wydanego w innym państwie członkowskim.
- Wniosek zawiera również szereg standardowych formularzy mających na celu ułatwienie uznawania lub wykonywania zagranicznych orzeczeń po zniesieniu procedury *exequatur*, a także składanie wniosków o ponowne zbadanie orzeczenia zgodnie z procedurą ochrony prawa do obrony.
- Rozciągnięcie przepisów rozporządzenia dotyczących jurysdykcji na spory z udziałem pozwanych z państw trzecich, włączając w to sytuacje, w których ta sama sprawa jest rozpatrywana przez sądy w UE i poza jej terytorium; Zmiana ta zagwarantuje, że normy jurysdykcyjne chroniące konsumentów, pracowników i ubezpieczonych będą miały zastosowanie również w wypadku, gdy miejsce zamieszkania pozwanego znajduje się poza terytorium UE.
- Dwie zmiany dotyczące zwiększenia skuteczności umów o jurysdykcji:
  - Jeżeli strony wyznały do rozstrzygnięcia sporu konkretny sąd lub sądy, we wniosku przyznano pierwszeństwo podjęcia decyzji o swojej jurysdykcji wyznaczonemu sądowi, niezależnie od tego, czy był pierwszym, czy drugim sądem, do którego wniesiono sprawę.

— Ponadto we wniosku wprowadzono zharmonizowaną normę kolizyjnoprawną dotyczącą materialnej ważności umów o jurysdykcji, zapewniając tym samym podobny skutek niezależnie od sądu, do którego zwrócono się w pierwszej kolejności.

— Udoskonalenie powiązań między rozporządzeniem i arbitrażem.

— Poprawa dostępu do wymiaru sprawiedliwości w niektórych konkretnych sporach oraz

— Wyjaśnienie warunków przepływu środków tymczasowych w UE.

4. Uwagi ogólne

4.1 Komitet bardzo pozytywnie ocenia wniosek Komisji i popiera przyjęcie przekształconego tekstu rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych („Bruksela I”).

4.2 Jak to jasno wynika z wniosku Komisji, chodzi tu o inicjatywę niezbędną do poprawy funkcjonowania obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości oraz rynku wewnętrznego, którą ponadto można podjąć jedynie na poziomie ponadnarodowym i która stanowi również cenny instrument prawny w zglobalizowanym świecie, jako że będzie ułatwiać międzynarodowe transakcje handlowe i łagodzić konflikty, jakie pojawiają się w stosunkach o zasięgu wykraczającym poza terytorium UE.

4.2.1 Warto podkreślić w związku z tym, że całość innowacji zawartych w zaproponowanych ważnych mechanizmach prawnych oraz klasyfikacja niektórych przepisów i zasad, które już są stosowane w tym zakresie w UE, są rezultatem doświadczeń, jakimi ponadnarodowe podmioty prawne, eksperci i właściwe organy państw członkowskich podzieliły się z Komisją Europejską w ramach konsultacji publicznych.

4.2.2 Tak zatem poza ogólnym uwzględnieniem zasady pomocniczości, która uzasadnia działanie na szczeblu ponadnarodowym wobec braku kompetencji państw członkowskich w zakresie jednostronnej zmiany pewnych aspektów obowiązującego rozporządzenia „Bruksela I”, takich jak procedura *exequatur*, czy przepisów dotyczących kompetencji i koordynacji między postępowaniami sądowymi państw członkowskich lub koordynacji między takimi postępowaniami a postępowaniami polubownymi, nadaje się także istotne znaczenie tzw. pomocniczości funkcjonalnej, która jest integralnym elementem zasady demokracji uczestniczącej zapisanej w traktacie UE od czasu wejścia w życie traktatu lizbońskiego. EKES już wcześniej poparł wiele z propozycji sformułowanych teraz przez Komisję ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Dz.U. C 255 z 22.9.2010, s.48.

⁽²⁾ Przyjętym na posiedzeniu Rady Europejskiej w dniach 10–11 grudnia 2009 r.

⁽³⁾ Dz.U. C 117 z 26.4.2000, s. 6.

4.3 We wniosku proponuje się realistyczne, wyważone i elastyczne rozwiązania o charakterze technicznym dla problemów napotykanym przez lata stosowania rozporządzenia „Bruksela I”; rozwiązania te można streścić następująco: zniesienie procedury *exequatur*, z wyłączeniem orzeczeń w sprawach o zniesławienie i orzeczeń w sprawach o odszkodowanie z powództwa zbiorowego; rozciągnięcie przepisów rozporządzenia na spory z udziałem pozwanych z państw trzecich; zwiększenie skuteczności umów o jurysdykcji; udoskonalenie powiązań między rozporządzeniem i arbitrażem; wyjaśnienie warunków, w jakich środki tymczasowe i zabezpieczające wydane przez organ sądowy jednego państwa członkowskiego mogą być stosowane w innych państwach członkowskich, oraz, reasumując, ulepszenie dostępu do wymiaru sprawiedliwości i poprawa funkcjonowania pewnych postępowań toczących się przed sądami krajowymi.

4.3.1 Nie ma istotnego powodu, by z proponowanego we wniosku zniesienia procedury *exequatur* wyłączać orzeczenia w sprawach o odszkodowanie z powództwa zbiorowego, dlatego też sformułowanie artykułu 37 jest niezadowolające. EKES wielokrotnie już opowiadał się za ponadnarodowym uregulowaniem spraw o odszkodowanie z powództwa zbiorowego. Komisja powinna zastanowić się nad ewentualną zmianą artykułu 6 rozporządzenia 44/2001, aby umożliwić łączenie spraw wnoszonych przez pozywających, o ile między uzasadnieniami roszczeń istnieje tak ścisła więź, że pożądane jest ich łączne rozpoznanie i rozstrzygnięcie w celu uniknięcia wydania w oddzielnych postępowaniach sprzecznych ze sobą orzeczeń.

4.3.2 Jeśli chodzi o wyłączenie orzeczeń w sprawach o zniesławienie, art. 37 ust. 3 lit. a) ma w istocie szerszy zakres i obejmuje orzeczenia wydane w innym państwie członkowskim dotyczące zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prywatności i innych dóbr osobistych. Komisja powinna zastanowić się nad zakresem tego wyłączenia i możliwością jego ograniczenia, aby nie stosowało się ono do aspektów życia codziennego obywateli.

4.3.3 W celu pogłębienia refleksji nad zmianami, jakie należy wprowadzić w mechanizmach i postępowaniach sądowych, o których mowa we wniosku, konieczne jest niemniej sformułowanie kilku uwag, które Komisja będzie mogła uwzględnić w przyszłości.

4.3.4 Tak więc jeśli chodzi o art. 58 ust. 3 przekształconego tekstu rozporządzenia, który określa, że w odniesieniu do środków zaskarżenia od orzeczenia rozstrzygającego o wniosku o stwierdzenie wykonalności wyroku, że właściwy sąd „wydaje swoją decyzję niezwłocznie”, można by bardziej doprecyzować maksymalny czas na podjęcie tej decyzji, aby uniknąć nieuzasadnionych opóźnień lub zwłoki przynoszącej szkodę stronie.

4.3.5 W tym kontekście można by ustalić maksymalny termin bądź 90 dni, przewidziany w art. 58 ust. 2 dla decyzji dotyczących wniesienia środka zaskarżenia w odniesieniu do wniosku o stwierdzenie wykonalności, bądź termin tymczasowy – od sześciu tygodni przewidzianych w art. 11 ust. 3 rozporządzenia 2201/2003 (dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania

i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej) do wspomnianych już 90 dni.

4.3.6 Można by również rozważyć przekształcenie nowego mechanizmu współpracy sądowej ustanowionego w art. 31 zmienionego rozporządzenia, mając na uwadze wzmocnienie roli sądu posiadającego jurysdykcję w sprawie głównej oraz zapobieżenie ewentualnym działaniom w złej wierze opóźniającym rozstrzygnięcia postępowania.

4.3.7 W rzeczy samej niejasne zobowiązanie do „współpracy” między sądem, przed którym wytoczono powództwo główne, a sądem innego państwa członkowskiego, jeszcze zanim wniesiono wniosek o środki tymczasowe i zabezpieczające (przy czym przepis ten ogranicza się do obowiązku wystąpienia do drugiego sądu o informacje na temat wszystkich istotnych okoliczności sprawy, takich jak np. pilność wnioskowanego środka lub ewentualna odmowa orzeczenia podobnego środka przez sąd, przed który wytoczono powództwo główne), można by uzupełnić przepisami określającymi wyjątkowy charakter dopuszczalności takich środków lub nawet ogólnie ustanowić możliwość zezwolenia na umorzenie na korzyść sędziego zajmującego się powództwem głównym.

4.3.8 Byłoby to całkowicie zgodne z uznaniem przez Trybunał Sprawiedliwości, że względów na szybkość i wdrażanie zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, centralnej roli sądu posiadającego jurysdykcję w sprawie głównej w obszarze wykładni przepisów pozostających ze sobą w związku, zgodnie z postanowieniami rozporządzenia 2201/2003.

4.4 Należy szczególnie rozważyć zachowanie klauzuli o porządku publicznym (art. 34 ust. 1 obowiązującego rozporządzenia „Bruksela I” i art. 48 ust. 1 proponowanego przekształconego rozporządzenia) jedynie jeżeli zniesiona zostanie procedura *exequatur*, co umożliwi organom sądowym państw członkowskich, w których wystąpiono o uznanie, nieuznawanie orzeczeń, które są oczywiście sprzeczne z ich porządkiem publicznym.

4.4.1 Niewątpliwie chodzi o zdolność, która mogłaby również doprowadzić do dowolności interpretacji i stosowania przez sądy, do których wystąpiono o uznanie, jednakże, jak wskazują doświadczenia od czasu wejścia w życie rozporządzenia „Bruksela I”, ryzyko jest aktualnie bardzo ograniczone przez co najmniej trzy rodzaje ograniczeń prawnych: kryteria ustalone w tej dziedzinie przez Trybunał Sprawiedliwości⁽⁴⁾, wiążący charakter obowiązującej Karty praw podstawowych UE oraz zgromadzone obszerne i obfite orzecznictwo samego Trybunału Sprawiedliwości, które podporządkowuje pojęcie porządku publicznego na użytek prawa Unii.

⁽⁴⁾ Wyrok TS z dnia 28 marca 2000 r. w sprawie C-7/98, Krombach, Zbiory orzecznictwa 2000, s. I-01935.

4.4.2 Niemniej jednak Komitet wzywa Komisję Europejską do zwrócenia szczególnej uwagi na zachowanie organów sądowych państw członkowskich pod kątem prawidłowego wdrażania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, które dotyczą jurysdykcji w odniesieniu do kryteriów porządku publicznego.

4.5 Mimo iż we wniosku dotyczącym przekształcenia rozporządzenia ustala się w sposób pośredni acz nowatorski zasadę uznawania umów o jurysdykcji, które wyznaczają sąd właściwy państwa członkowskiego UE, zmniejszając ryzyko wyboru sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (ang. *forum-shopping*), nie wydaje się to jednak wystarczające.

4.5.1 Ze względu na masowe i rosnące wykorzystanie tej formy rozwiązywania sporów, zwłaszcza w dziedzinie handlu, oraz pożądaną wzrost jej wykorzystania w innych dziedzinach o zasadniczym znaczeniu dla interesów obywateli (np. prawo konsumenckie i prawo pracy), Komitet wzywa Komisję do rozważenia utworzenia w krótkim terminie ponadnarodowego instrumentu prawnego na rzecz uznawania i wykonywania orzeczeń arbitrażowych. Mimo iż omawiany wniosek otwiera drogę nadzorowi sądowemu, wyraźnie wyklucza się sądownictwo arbitrażowe z zakresu jego stosowania (art. 1 ust. 2 lit. d).

4.6 Podobnie, w celu wyjaśnienia jego treści i z myślą o szybkości przyjmowania orzeczeń sądowych, Komisja mogłaby zapoczątkować opracowanie komunikatu lub przewodnika na temat interpretacji art. 5 wniosku, który praktycznie powtarza postanowienia obowiązującego artykułu rozporządzenia „Bruksela I”.

4.6.1 Zgodnie z obydwoma aktami, jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, właściwość przysługuje sądowi miejsca gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane. O ile umowa nie przewiduje inaczej, w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych jest to sąd w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zostały dostarczone albo miały zostać dostarczone,

a w przypadku świadczenia usług, sąd w państwie członkowskim, w którym usługi były świadczone albo miały być świadczone.

4.6.2 Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości, w którym interpretuje się pojęcia usługi i rzeczy ruchomej w odniesieniu do swobód rynku wewnętrznego nie ma zastosowania w kontekście rozporządzenia „Bruksela I”, a w konsekwencji Trybunał Sprawiedliwości rozwiązywał kwestie interpretacji związane z zakresem art. 5, powołując się na pewne przepisy międzynarodowe, które nie są wiążące dla UE ani dla jej państw członkowskich, a zatem nie stanowią wspólnych przepisów stosowanych do umów wewnątrzwspólnotowych.

4.7 Paradoksalnie powód szybkości postępowania wydaje się leżeć u podstaw nowej redakcji art. 24 ust. 2 proponowanego przekształconego rozporządzenia, jako że uzależnia on po prostu zastosowanie art. 24 ust. 1 (przynającego ogólną jurysdykcję sądowi państwa członkowskiego, przed którym staje pozwany) od tego, czy dokument wszczynający postępowanie zawiera informacje dla pozwanego o prawie do zgłoszenia zarzutu braku jurysdykcji sądu oraz o konsekwencjach stawienia. Ten przepis, łatwy do zastosowania za pomocą odpowiednich zwrotów stylistycznych, może działać na niekorzyść słabszych stron umowy, tym bardziej że w samym art. 24 ust. 2 ogranicza się jego zastosowanie do umów dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i indywidualnych umów o pracę.

4.7.1 Jako że zadaniem trybunału otrzymującego dokument wszczynający postępowanie będzie sprawdzenie, czy pozwany otrzymał wspomnianą informację, bez ustalenia w tym zakresie żadnych warunków, Komitet pragnie podkreślić, że zastosowanie tego przepisu w 27 niezawisłych systemach sądowych UE może zaowocować sytuacją niepewności i dowolności. Co za tym idzie, Komitet wzywa Komisję Europejską do ponownego rozważenia sformułowania cytowanego przepisu, aby wzmocnić sytuację prawną konsumentów i pracowników i aby zagwarantować jednolite wzorce postępowania właściwych sądów.

Bruksela, 5 maja 2011 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON